

<https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i09.106>

O‘ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXINI O‘QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK USULLAR

Soliyev Jasur Djaloldinovich

Qo‘qon universiteti Andijon filiali katta o‘qituvchisi

e-mail: zhsoliyev87@gmail.com

Tel: +998916181709

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari tahlil qilinadi. Tarixiy tafakkur, tanqidiy fikrlash, manbalar bilan ishlash, muammoli ta’lim, interfaol metodlar va raqamli texnologiyalarning ta’lim samaradorligiga ta’siri yoritiladi. Shuningdek, tarix ta’limini talaba faoliyatiga yo‘naltirishning metodik imkoniyatlari asoslanadi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekistonning eng yangi tarixi, tarix ta’limi, zamonaviy pedagogika, interfaol metodlar, tarixiy tafakkur, tanqidiy fikrlash, raqamli texnologiyalar.

Аннотация. В статье анализируются научно-методические основы применения современных педагогических подходов при преподавании новейшей истории Узбекистана. Рассматриваются возможности проблемного, интерактивного и цифрового обучения, работы с историческими источниками, а также развития исторического мышления и критического анализа студентов. Обосновываются направления повышения эффективности исторического образования.

Ключевые слова: новейшая история Узбекистана, историческое образование, современная педагогика, интерактивные методы, историческое мышление, критическое мышление, цифровые технологии.

Abstract. The article examines the scientific and methodological foundations of applying modern pedagogical approaches to teaching the contemporary history of Uzbekistan. Particular attention is paid to problem-based learning, interactive methods, digital technologies, historical source analysis, critical thinking and historical reasoning. The study also identifies methodological approaches aimed at increasing students’ active participation and learning outcomes.

Keywords: Contemporary History of Uzbekistan, history education, modern pedagogy, interactive methods, historical thinking, critical thinking, digital technologies.

Kirish. O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘rganish mamlakatning mustaqillik arafasidagi va mustaqillikdan keyingi siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy hamda ma’naviy-madaniy taraqqiyot jarayonlarini ilmiy asosda anglash imkonini beradi. Mazkur davr tarixini o‘qitishning ahamiyati faqat tarixiy bilimlarni shakllantirish bilan chegaralanmaydi. U

talabalarda tarixiy voqea va jarayonlarni sabab-oqibat nuqtayi nazaridan tahlil qilish, turli manbalarni qiyoslash, dalillarni baholash hamda tarixiy jarayonlarga mustaqil munosabat bildirish ko‘nikmalarini rivojlantirishni ham nazarda tutadi.

O‘zbekistonning eng yangi tarixini tadqiq etish va o‘qitish masalasi davlat siyosati darajasida ham muhim yo‘nalish sifatida belgilangan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-iyundagi PQ-3105-son qarorida O‘zbekistonning eng yangi tarixini tadqiq etish va o‘qitish samaradorligini oshirish, ilmiy va o‘quv-metodik adabiyotlar sifatini yaxshilash hamda yoshlarning mamlakat tarixi haqidagi bilimlarini chuqurlashtirish vazifalari belgilangan [6].

Bugungi ta‘lim jarayonida tarix fanini faqat tayyor ma‘lumotlarni yetkazish asosida tashkil etish yetarli emas. Tarix ta‘limining zamonaviy konsepsiyalarida o‘quvchi yoki talabaning tarixiy dalilni aniqlashi, manbaning kelib chiqishi va mazmunini baholashi, turli tarixiy talqinlarni qiyoslashi hamda asoslangan xulosa chiqarishi muhim kompetensiyalar sifatida qaraladi. Peter Seixas va Tom Morton tarixiy tafakkurning asosiy tushunchalarini tizimlashtirib, tarixni tayyor xulosalarni o‘zlashtirish emas, balki tarixiy masalalarni dalillar asosida tadqiq etish jarayoni sifatida o‘qitish zarurligini ko‘rsatadi [4.47].

Shu nuqtayi nazardan, O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash masalasi dolzarb ilmiy-metodik muammolardan biridir.

Tadqiqotning maqsadi va metodologiyasi. Maqolaning asosiy maqsadi O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishda zamonaviy pedagogik usullarning imkoniyatlarini aniqlash va ularni tarix ta‘limining mazmuni bilan uyg‘unlashtirishning metodik asoslarini ko‘rsatishdan iborat.

Tadqiqotda pedagogik va tarixiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, tizimli yondashuv, tarixiylik va muammoli ta‘lim tamoyillaridan foydalanildi.

Asosiy qism.

1. O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishning pedagogik xususiyatlari.

O‘zbekistonning eng yangi tarixi o‘zining mazmuni va xronologik jihatlari bilan boshqa tarixiy davrlardan muayyan darajada farq qiladi. Mazkur fan doirasida o‘rganiladigan ko‘plab voqea va jarayonlar nisbatan yaqin tarixiy davrga tegishli bo‘lib, ularning ayrim ijtimoiy-siyosiy oqibatlari hozirgi davrda ham kuzatiladi. Shuning uchun mazkur fanni o‘qitishda tarixiy voqeani oddiy bayon qilishdan ko‘ra, uning sabablarini, rivojlanish bosqichlarini va natijalarini tahlil qilishga imkon beradigan metodlardan foydalanish muhimdir.

O‘zbekiston oliy ta‘lim tizimida mazkur fan bo‘yicha o‘quv adabiyotlari ham takomillashib bormoqda. 2025-yilda Bo‘ri Qodirov muallifligidagi “O‘zbekistonning eng yangi tarixi” darsligi oliy ta‘lim muassasalarining nomutaxassis ta‘lim yo‘nalishlari uchun nashr etilgani va unda mustaqillik, demokratik-huquqiy davlat qurilishi, ijtimoiy-iqtisodiy va ma‘naviy-ma‘rifiy jarayonlar bilan bir qatorda Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi hamda yangilangan Konstitutsiya masalalariga e‘tibor qaratilgani qayd etilgan[1].

Tarix o‘qitish metodikasiga oid zamonaviy o‘quv adabiyotlarida ham tarixiy bilimlarni shakllantirish, dars samaradorligini oshirish, tarix darslariga qo‘yiladigan zamonaviy talablar va interfaol yondashuvlar alohida o‘rin egallaydi. U. Mansurovning 2023-yilda “Ilm ziyo zakovat” nashriyotida chop etilgan “Tarix o‘qitish metodikasi” darsligida tarix ta‘limining

maqsad va vazifalari, dars turlari, ilmiy-uslubiy va didaktik asoslar hamda tarixiy bilimlarni shakllantirish jarayonlari yoritilgan [3].

Demak, zamonaviy tarix darsi o‘qituvchining monologik bayoniga emas, balki talabaning bilish faoliyatiga tayanishi lozim.

2. Muammoli ta’limdan foydalanish.

O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishda samarali metodlardan biri — muammoli ta’limdir. Mazkur metodda o‘qituvchi talabaga tayyor xulosani bermaydi, balki muayyan tarixiy muammoni qo‘yib, uni dalillar yordamida mustaqil hal qilishga yo‘naltiradi.

Masalan, “O‘zbekistonning mustaqillikka erishishiga qanday siyosiy va ijtimoiy omillar ta’sir ko‘rsatdi?” degan savolni oddiy savol sifatida emas, balki muammoli topshiriq sifatida tashkil qilish mumkin. Bunda talabalar:

mustaqillik arafasidagi siyosiy vaziyatni aniqlaydi;

ijtimoiy-iqtisodiy omillarni ajratadi;

siyosiy jarayonlar o‘rtasidagi sabab-oqibat aloqalarini belgilaydi;

turli manbalardagi ma’lumotlarni qiyoslaydi;

yakuniy xulosani dalillar asosida shakllantiradi.

Bunday yondashuv tarixiy fakti eslab qolishdan ko‘ra tarixiy jarayonni tushunishga xizmat qiladi.

3. Tarixiy manbalar bilan ishlash

Zamonaviy tarix ta’limining muhim xususiyatlaridan biri — talabani tarixiy manba bilan mustaqil ishlashga o‘rgatishdir.

Tarixiy manbalar bilan ishlash jarayonida talaba quyidagi savollarga javob izlashi mumkin:

manba kim tomonidan yaratilgan?

qachon va qanday sharoitda yaratilgan?

muallifning maqsadi nima bo‘lgan?

manbada qanday dalillar keltirilgan?

manbaning imkoniyatlari va cheklovlari nimadan iborat?

boshqa manbalar ushbu ma’lumotni tasdiqlaydimi yoki inkor qiladimi?

Bunday yondashuv tarixiy tafakkurning muhim komponentlarini shakllantiradi.

O‘zbekiston tarixini o‘rganishda manbashunoslikka bag‘ishlangan 2019-yilgi darslik ham tarixiy manbalarni mazmuni va davri bo‘yicha tasniflash, ularning ilmiy ahamiyatini aniqlashga alohida e’tibor beradi [5].

Shu asosda talabalarga O‘zbekistonning eng yangi tarixiga oid qonun hujjatlari, siyosiy nutqlar, statistik ma’lumotlar, matbuot materiallari, xotiralar va boshqa hujjatlarni qiyosiy tahlil qildirish mumkin.

4. Interfaol metodlarning imkoniyatlari

O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishda “aqliy hujum”, “klaster”, “aqliy xarita”, “Venn diagrammasi”, “case-study”, “debat”, “SWOT-tahlil”, “B-B-B” kabi metodlardan foydalanish mumkin.

Biroq metodni faqat uning nomi yoki “zamonaviyligi” uchun qo‘llash pedagogik jihatdan yetarli emas. Har bir metod aniq o‘quv maqsadiga xizmat qilishi kerak.

Masalan, Venn diagrammasi yordamida O‘zbekistonda mustaqillikning dastlabki yillaridagi va keyingi davrdagi ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni qiyoslash mumkin.

Case-study metodida esa aniq tarixiy vaziyat tanlanib, talabalar uning sabablari, ishtirokchilari, muqobil yechimlari va oqibatlarini tahlil qiladi.

Debat metodi esa tarixiy jarayonning turli jihatlarini dalillar asosida himoya qilish imkonini beradi. Bunda asosiy talab — talabaning shaxsiy fikrini emas, tarixiy manbalar va dalillarni asos sifatida keltirishidir.

5. Raqamli texnologiyalardan foydalanish

Raqamli texnologiyalar tarix ta’limining imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi. Ayniqsa, elektron xaritalar, raqamli arxivlar, multimedia materiallari, interaktiv vaqt jadvallari, virtual muzeylar va raqamli hujjatlar tarixiy jarayonlarni ko‘rgazmali tarzda o‘rganishga imkon beradi.

T. Mills Kelly “Teaching History in the Digital Age” asarida raqamli vositalarning tarixni o‘rganish va o‘qitishdagi imkoniyatlarini tahlil qiladi. Muallif tarix ta’limida internet va raqamli muhitdan foydalanishda nafaqat axborotni topish, balki uni tanqidiy baholash, tahlil qilish va undan tarixiy bilim yaratish jarayonida foydalanish muhimligini ko‘rsatadi [2].

Bundan kelib chiqib, raqamli texnologiya o‘z-o‘zicha ta’lim metodiga aylanmasligi kerak. Uning pedagogik qiymati talabaning mustaqil tahlili bilan bog‘liq.

Masalan, internetdan O‘zbekistonning mustaqillik davriga oid uchta turli material topish topshirig‘i berilganda talaba faqat ularni yig‘ib kelmasligi, balki:

manba → muallif → maqsad → dalil → ishonchlilik → xulosa
ketma-ketligi asosida tahlil qilishi kerak.

Bu usul raqamli savodxonlik bilan bir qatorda tarixiy-tanqidiy fikrlashni ham rivojlantiradi.

2025-yilda pedagogik ta’lim muassasalarida O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishni mediatexnologiyalar asosida takomillashtirishga bag‘ishlangan maqolada ham raqamli resurslar, multimedia vositalari va virtual ekskursiyalardan foydalanishning metodik imkoniyatlari ko‘rib chiqilgan [8, 72-75].

6. Tarixiy tafakkurni rivojlantirish — asosiy metodik vazifa

Tarix ta’limining samaradorligini faqat talabaning qancha sanani eslab qolishi bilan baholash cheklangan yondashuvdir. Zamonaviy tarix ta’limida muhim masala — tarixiy tafakkurni shakllantirish.

Seixas va Morton tomonidan ishlab chiqilgan “Big Six” konsepsiyasida tarixiy tafakkurning olti asosiy yo‘nalishi ajratiladi: tarixiy ahamiyat, dalillar bilan ishlash, davomiylilik va o‘zgarish, sabab va oqibat, tarixiy nuqtayi nazar, axloqiy jihatlar.

Mazkur yondashuv O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishda ham metodik jihatdan qo‘llanishi mumkin.

Masalan, mustaqillikning tarixiy ahamiyatini o‘rganishda talabaga “Mustaqillik nima uchun muhim?” degan umumiy savol berish bilan cheklanmasdan, quyidagi topshiriq berilishi mumkin:

“Mustaqillikdan keyingi siyosiy, iqtisodiy va ma’naviy o‘zgarishlardan qaysi biri uzoq muddatli tarixiy ahamiyatga ega bo‘lganini uchta tarixiy dalil asosida asoslang.”

Bu topshiriq talabani faktlarni sanashdan dalillarni tanlash va ularni asoslashga olib keladi.

Ilmiy tahlil. O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishda zamonaviy metodlarni qo‘llash bo‘yicha mavjud ilmiy-metodik qarashlarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, asosiy metodik muammo “an‘anaviy metod yoki zamonaviy metod” tanlovida emas. Asosiy masala — tarixiy mazmun bilan pedagogik metod o‘rtasida metodik muvofiqlikni ta‘minlashdir.

Masalan, barcha mavzularni debat orqali o‘qitish ham, barcha mavzularda multimedia taqdimotidan foydalanish ham samarali natijani kafolatlamaydi. Metod tarixiy materialning xususiyatiga mos tanlanishi kerak.

Shu nuqtayi nazardan, quyidagi metodik modelni taklif etish mumkin:

Tarixiy muammo → tarixiy manba → mustaqil tahlil → guruhiiy muhokama → dalillarni qiyoslash → xulosa → refleksiya.

Ushbu modelda o‘qituvchi tayyor bilimni yetkazuvchi emas, balki ta‘lim jarayonini tashkil etuvchi va talabaning tadqiqot faoliyatini yo‘naltiruvchi subyekt sifatida namoyon bo‘ladi.

Bu yondashuv O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishda ayniqsa muhim, chunki mazkur davrga oid ko‘plab masalalar turli ilmiy va jamoatchilik talqinlarida uchrashi mumkin. Shuning uchun talabaning manbani tanlash, uning kelib chiqishini aniqlash, mazmunini tahlil qilish va boshqa dalillar bilan qiyoslash ko‘nikmalarini shakllantirish tarixiy bilimning ilmiyligini ta‘minlaydi.

2026-yilda O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitish metodikasini takomillashtirishga bag‘ishlangan tadqiqotda ham interfaol metodlar, loyiha asosidagi ta‘lim, case-study, manbalar bilan ishlash, raqamli vositalar va fanlararo integratsiya zamonaviy metodik yo‘nalishlar sifatida ko‘rsatilgan [7, 824-828].

Shuningdek, 2026-yilgi boshqa tadqiqotda O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishda interfaol metodlar, manbalar bilan ishlash va raqamli texnologiyalardan foydalanish tarixiy ong, milliy g‘urur va fuqarolik mas‘uliyatini shakllantirish bilan bog‘langan [9, 205-208].

Biroq bu metodlarning samaradorligini faqat ularning mavjudligi bilan emas, balki o‘quv maqsadi, tarixiy material, talabalar tayyorgarligi va baholash mezonlari o‘rtasidagi uyg‘unlik orqali baholash lozim.

Shunday qilib, zamonaviy pedagogik usullarni joriy etishning asosiy natijasi texnologik jihatdan “zamonaviy” dars tashkil etish emas, balki talabaning tarixiy fikrlash faoliyatini kuchaytirishdan iborat bo‘lishi kerak.

Xulosa. O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishda zamonaviy pedagogik usullardan foydalanish tarixiy bilimlarni o‘zlashtirish samaradorligini oshirish bilan birga, talabalarda tarixiy tafakkur, tanqidiy fikrlash, manbalarni tahlil qilish va dalillar asosida xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantirish imkonini beradi.

Tadqiqot natijasida zamonaviy tarix ta‘limida, avvalo, muammoli ta‘lim, tarixiy manbalar bilan ishlash, interfaol metodlar, case-study, loyiha asosidagi ta‘lim va raqamli texnologiyalardan maqsadli foydalanish muhimligi aniqlandi. Bunda metodning “zamonaviy” ekanligi emas, uning konkret tarixiy mavzu va o‘quv maqsadiga qanchalik mos kelishi asosiy mezon bo‘lishi kerak.

O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishning samarali modeli tarixiy faktni bilish — manbani tahlil qilish — tarixiy jarayonni tushuntirish — dalillarni qiyoslash — mustaqil xulosa chiqarish izchilligiga asoslanishi maqsadga muvofiq.

Shuningdek, raqamli texnologiyalarni tarix ta’limiga joriy etishda axborotni shunchaki izlash yoki multimedia materiallarini namoyish etish bilan cheklanmasdan, talabalarda raqamli manbalarni tanqidiy baholash kompetensiyasini rivojlantirish zarur.

Demak, O‘zbekistonning eng yangi tarixini zamonaviy metodlar asosida o‘qitishning asosiy ilmiy-pedagogik natijasi talabaning tarixiy ma’lumotlarni passiv o‘zlashtiruvchidan tarixiy dalillarni mustaqil tahlil qila oladigan faol subyektga aylanishi bilan belgilanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. <https://uza.uz/posts/771982>.
2. Kelly T. M. Teaching History in the Digital Age. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 2013. – 182 p. DOI: 10.3998/dh.12146032.0001.001.
3. Mansurov U. Tarix o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Ilm ziyo zakovat, 2023. – 155 b. ISBN 978-9943-9453-4-0.
4. Seixas P., Morton T. The Big Six: Historical Thinking Concepts. – Toronto: Nelson Education, 2013. – 218 p.
5. O‘zbekistonning eng yangi tarixi masalalari bo‘yicha Muvofiqlashtiruvchi-metodik markaz. Manbashunoslik. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2019. – 480 b. ISBN 978-9943-14-612-9.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzurida O‘zbekistonning eng yangi tarixi bo‘yicha Jamoatchilik kengashi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi PQ-3105-son qarori. 2017-yil 30-iyun.
7. G‘anijonova D. N. “O‘zbekistonning eng yangi tarixi” fanini o‘qitish metodikasini takomillashtirish: pedagogik zaruriyat sifatida zamonaviy ta’lim tizimining dolzarb muammosi // Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar jurnali. – 2026. – Vol. 8. – №7. – B. 824–828. DOI: 10.70728/c.series.ped.v08.i07.113.
8. Tursunova G. Pedagogik ta’lim muassasalarida O‘zbekistonning eng yangi tarixi fanini o‘qitish metodikasini mediatexnologiyalar asosida takomillashtirish // Interpretation and Researches. – 2025. DOI: 10.71337/inlibrary.uz.international-scientific.69736.
9. Behruz B. O‘zbekistonning eng yangi tarixi fanini o‘qitishning zarurati // Central Asian Journal of Academic Research. – 2026. – Vol. 4. – №1. – B. 205–208. DOI: 10.5281/zenodo.18384731.